

Oponentský posudek na magisterskou práci **Miroslavy Pokorné: Vliv lidského demonstrátora na výsledky koní v prostorové úloze: Existuje sociální učení u koní?**

Předložená práce má rozsah 44 stran včetně 1 tabulky a 7 obrázků. Seznam použité literatury čítá 53 položek.

Studium kognitivních schopností zvířat je nepochybně atraktivní zároveň však velmi obtížnou disciplínou. I ve své standardní podobě vyžaduje nejen nemalou sumu znalostí a dovedností nýbrž i nadprůměrnou vytrvalost, neboť úspěchy se zpravidla dostavují až po získání osobních zkušeností s experimentální prací, které jsou obvykle jen částečně přenositelné a nemohou tedy být nahrazeny radou školitele, jak je obvyklé v jiných oborech. Každého studenta, který se do studia kognice u zvířat pustí je proto třeba ocenit. Platí to pochopitelně i pro kolegyni Pokornou, která si navíc zkomplikovala svůj úkol tím, že si zvolila netradiční modelový organismus. Tuto skutečnost je podle mého názoru třeba zvláště ocenit. Významnou součástí „solidních“ zoologických disciplín (ekologie, etologie...) je komparativní přístup. Pro kognitivní bádání to však neplatí. Spektrum modelových organismů je zoufale úzké – holub, potkan, diverzitu zvyšují jen primáti. Jakékoli obohacení lze tedy nadšeně uvítat. Velcí býložravci jsou navíc zajímavou potravně i sociálně vysoce odvozenou skupinou. A aby tomu nebyl konec, u koňů přistupují důsledky domestikace.

Vztaženo k celkovému rozsahu předložené práce je „Úvod“ kapitolou poměrně rozsáhlou. Jeho pojetí příliš neodpovídá pravidlům žánru původních vědeckých prací. Jedná se spíše o učebnicové pojednání o sociálním učení a jeho korelátech. Vše je ovšem podloženo četnými citacemi primárních pramenů. Úvod tedy nepochybně dosvědčuje, že autorka je schopna zasadit řešené téma do širšího kontextu. Bohužel méně zřejmá jsou z něj východiska cílů přeložené práce, tedy rozbor stávajících znalostí o kognitivních schopnostech koní. Původně jsem chtěl napsat, že z větší části chybí. To bych však autorce křivdil. On je jen rozptýlen v jednotlivých obecněji pojednaných podkapitolách. Nicméně je škoda, že si čtenář nemůže udělat ucelenou představu o myšlenkovém postupu, který ke stanovení cílů vedl. Ty jsou přitom formulovány velmi precizně a jen hnidopich by mohl namítat, že hypotézy většinou nemají nulovou formu.

„Metodika“ i „Výsledky“ jsou sepsány stručně a jasně. Statistické postupy jsou nepochybně zvoleny správně. Nemám proto k oběma kapitolám podstatnější výhrady. Postrádám nicméně několik údajů o experimentálním designu. Jak dlouho trval (kolikrát byl opakován) pretrénink? Po jaké době byl ukončen test 1? Byl test 1 opakován? Zajímala by mne totiž kritéria pro vyřazení neúspěšných koní. Také bych upozornil na občasnou tendenci k „zdiskuznění“ výsledků – mám na mysli obraty typu „což indikuje obdobnou motivaci koní ze všech tří skupin...“ nebo „dle očekávání kopíroval vliv typu demonstrátora...“. Osobně nejsem na toto přecitlivělý, recenzenti však mívají jiný názor.

Poněkud méně jsem spokojen s „Diskusí“. Trpí dosti častým neduhem diplomových prací, tedy soustředěním se na interpretaci vlastních výsledků. To navíc podporuje detailní rozčlenění na 9 dílčích kapitol. Konfrontaci s literaturou (v podobě alespoň jedné citace) obsahuje asi polovina z nich. Až na jedinou výjimku se navíc jedná o pouhá konstatování shody či častěji rozporu v porovnávaných výsledcích. Jen v případě studie Mcleana (2004a) se dozvíme něco o jejich možné příčině. Detailní srovnání se stávajícími studiiemi by přitom mohlo být mimořádně zajímavé. Je zřejmé, že příčinu jejich převažujících negativních výsledků je nutno hledat především v experimentálním designu, přičemž úspěch předložené práce by mohl ukázat správný směr pátrání. Navíc bych neomezoval pozornost jen na experimenty s koňmi ale vzal bych na milost i další velké býložravce, včetně takových, jako jsou třeba sloni.

Na závěr jsem si na autorku přichystal několik otázek motivovaných jak nevinným zájmem tak i mírnou zlomyslností:

1. Kočku bych asi neřadil mezi sociální zvířata (s. 9). Proč se tedy u ní vyskytuje sociální učení?

2. Proč bylo aktivní vyučování zjištěno právě u surikat? Nejsou to přece nejinteligentnější zvířata. Jaký je tedy vztah kognitivních schopností a výskytu sociálního učení?
3. Co se ví o tom, jak si býložravci osvojují znalost „zakázaných“ rostlin?
4. Čím se principiálně liší uspořádání pokusu zvolené autorkou od „klasických“ experimentů ve Skinnerově boxu?
5. Musím přiznat, že mě překvapilo, že obejití ohrady představuje pro koně problém, o čemž svědčí přibližně polovina neúspěšných jedinců. Jak si to lze vysvětlit, pomineme-li nedostatečnou motivaci?
6. Neočekávaná je i absence vlivu „známosti“ s demonstrátorem. Jak vypadalo rozdělení hodnot v jednotlivých dvojicích? Byly rozdíly obecně malé nebo se vyskytovaly větší rozdíly opačného směru? Mohla by autorka připravit nějaký obrázek?
7. Nejvíce mě ale překvapilo vylepšení času mezi druhým a třetím testem u koní bez demonstrátora. Má pro ně autorka nějaké vysvětlení?

Zbývá jen konečné zhodnocení. Výše uvedené výhrady měly především doložit to, že jsem řádně dostal svému úkolu. Nijak podstatněji nesnižují kvalitu předložené práce, která se mi líbí jak svým tématem tak i jeho zpracováním. Nemám tedy pochyby o jejím přijetí k obhajobě ani o jednoznačně kladném hodnocení.

Č.B. 27.5. 2011

Roman Fuchs